

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРІВНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Козирєва О.В.¹, Самойленко В.В.²

¹Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

²Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна
yakakos74@gmail.com

Вступ. Соціально-економічний розвиток України базується на докорінних позитивних змінах, які відбуваються у регіонах. Процеси та явища регіонального розвитку регулюються за допомогою науково обґрунтованих механізмів у межах державної регіональної політики.

Мета. Обґрунтування теоретичних положень з вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів у просторовій економіці України.

Методики дослідження. Індукція та дедукція – для обґрунтування напрямів державної підтримки вирівнювання просторового соціально-економічного розвитку регіонів; формалізація та структурна декомпозиція – для структуризації принципів та факторів економічного зростання регіонів; контент-аналіз – для уточнення сутності понять, що описують диференціацію соціально-економічного розвитку регіонів у просторовій економіці країни.

Основний матеріал дослідження. В Україні тривалий період часу зберігаються центр-периферійні відносини. В цих умовах актуальності набувають питання планування державної регіональної політики, спрямованої на зменшення міжрегіональної диференціації та пов'язаних із нею проблем, до переліку яких фахівці [1] відносять:

- низьку інвестиційну привабливість регіонів та інноваційну активність в них;
- нерозвинуту виробничу та соціальну інфраструктуру;
- слабкі міжрегіональні зв'язки;

– нераціональне використання людського потенціалу.

Вибір інструментів такої політики має відбуватися на основі таких принципів:

1. Урахування специфіки кожного регіону України, визначення його місця в моделі «центр-периферія».
2. Комплексне поєднання важелів державної підтримки та ринкового регулювання регіонального розвитку.
3. Постійне прагнення до налагодження внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків.
4. Особлива увага до проблемних регіонів.
5. Орієнтація на створення точок економічного зростання у напівпериферійних регіонах.
6. Урахування внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на економічний простір країни.

Перелічені принципи необхідно враховувати при формуванні інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України (рис. 1).

Як видно з рис. 1, утворення точок економічного зростання у проблемних регіонах, що мають певний потенціал до розвитку, але, внаслідок дії центр-периферійних відносин, за основними соціально-економічними показниками відстають від центру, є кінцевою метою державної регіональної політики вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України.

Інструментами досягнення цієї мети є розбудова регіональних кластерів, територіально-виробничих комплексів, технологічних платформ на базі поєднання потужностей регіонального бізнесу, науково-дослідних та дослідно-конструкторських організацій, вищих навчальних закладів.

Державна політика регіонального розвитку втілюється у відповідних стратегіях, програмах, проектах та планах, що мають розроблятися з урахуванням недостатньої ефективності традиційних інструментів вирівнювання регіонального розвитку, таких як, наприклад, трансфери.

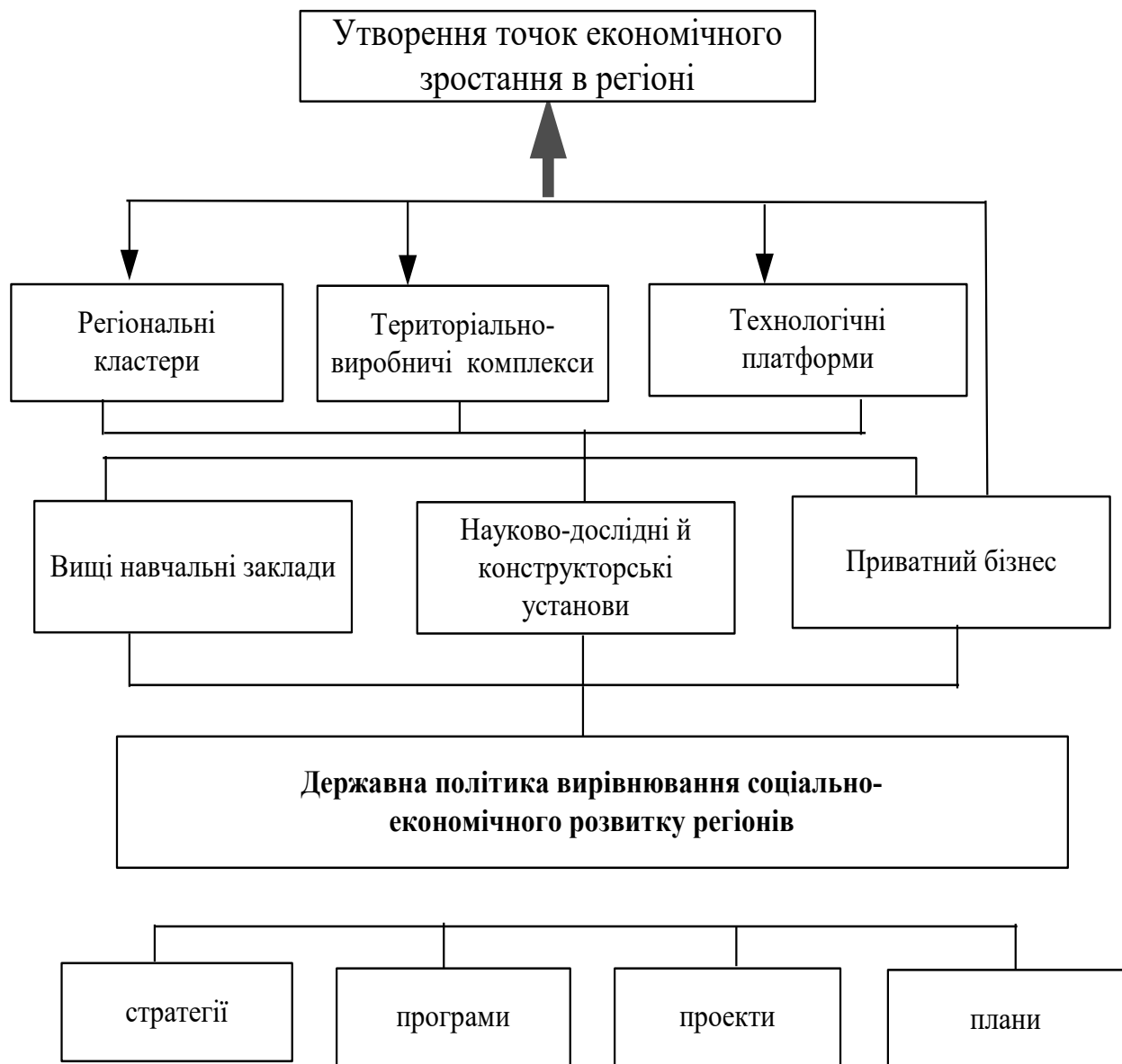

Рис. 1. Логічна схема формування інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України

Доцільно проводити постійний моніторинг показників економічного та соціального розвитку регіонів, для відстеження та своєчасного корегування його диференціації.

Отже, застосування запропонованих інструментів здатне зменшити соціально-економічну нерівномірність регіонального розвитку в економічному просторі України, що набуває особливого значення під час посилення зовнішньополітичних викликів та загострення загрози цілісності країни.

При обґрунтуванні переліку інструментів державної підтримки

вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни доцільно дотримуватися певного алгоритму, етапи якого наведено на рис. 2.

Рис. 2. Етапи вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України

Розглянемо наведені етапи більш докладно. Значення конкурентних переваг регіону важко переоцінити у довгостроковій перспективі для забезпечення стійкого зростання регіону. Їх роль полягає у забезпеченні успіху у конкурентній боротьбі між регіонами за ресурси, у першу чергу інвестиції, кваліфіковану робочу силу та ін. так підтверджується відомий в економічній теорії постулат про те, що успіху у конкурентній боротьбі досягають ті суб'єкти, що більший набір конкурентних переваг.

Проте формування та реалізація конкурентних переваг регіонів має певні особливості. У роботі [2] їх узагальнено таким чином:

- конкурентна боротьба регіонів відрізняється від конкурентної боротьби підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності регіону здійснюється внаслідок розвитку конкурентоспроможності підприємств, які у ньому розташовані, а також виробленої на цих підприємствах продукції;
- процес аналізу та оцінки конкурентоспроможності регіону потребує не тільки визначення його місця по відношенню до інших регіонів у загальному економічному просторі країни, а й загального рівня розвитку регіонів.

Цей перелік доцільно доповнити постулатом про те, що конкурентні переваги регіону виступають базовим фактором для формування у ньому точок економічного зростання з метою реалізації державної регіональної політики, спрямованої на вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни в її економічному просторі.

Конкурентні переваги регіону можуть реалізовуватися як на національному, так і на регіональному й локальному рівнях, тобто на рівні окремих громад.

Другий етап логічної схеми вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни передбачає координацію дій управлінців з метою досягнення відповідності цілей та напрямів соціально-економічного розвитку регіону загальним цілям державної регіональної політики. Цей етап потребує поглибленої наукової розробки стратегій соціально-економічного розвитку регіону. Так, наприклад, у Стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 р. [3] запропонована така методика визначення цілей розвитку регіонів України:

1. Аналіз глобальних проблем світової спільноти й цілей тисячоліття, задекларованих ООН та іншими світовими організаціями.
2. Аналіз глобальних, національних та регіональних ризиків за групами:

- економічні (нестабільність продовольчих цін, коливання цін на міжнародних ресурсних та інших ринках, падіння вартості фінансових активів, коливання курсів валют, ризики від хибного регулювання та ін.);
- геополітичні (міжнародний тероризм, глобальні проблеми управління на основі впровадження стандартизованих моделей та ін.);
- екологічні (природні та техногенні катастрофи, забруднення довкілля, нестача деяких видів ресурсів);
- соціальні (міграція, зростання бідності, соціальна напруга);
- технологічні (швидкий розвиток інформаційних технологій, підвищення вимог до захисту інформації, поява нових матеріалів, що можуть бути шкідливими для людини й довкілля).

3. Визначення проблем, що існують у сфері економічного, соціального та екологічного розвитку регіону.

4. Формування переліку цілей, пріоритетних напрямів, ключових завдань та індикаторів з їх досягнення для регіону.

Рекомендації щодо узгодження цілей регіонального розвитку та державної регіональної політики, наведені у [4], доцільно використовувати на другому етапі вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни.

Третій етап передбачає оцінку можливості залучення інвестиційних ресурсів для стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Важливість внутрішніх та зовнішніх інвестицій для регіонального розвитку полягає у тому, що вони забезпечують досягнення наступних позитивних ефектів:

- підвищення якісних показників господарської діяльності в регіоні;
- впровадження нових виробництв, розширення регіональних ринків збуту продукції та послуг;
- формування позитивних структурних зрушень в економіці, стимулювання регіональних суб'єктів господарювання до інноваційного оновлення;

- підвищення стійкості регіональних економічних систем до впливу фінансово-економічних криз.

На четвертому етапі вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни пропонується здійснювати аналіз можливості створення точок економічного зростання для стимулювання соціально-економічного розвитку регіону. У роботі приділено достатньо уваги цьому процесу, але слід підкреслити, що створення точок економічного зростання в регіонів має базуватися на відборі одного або декількох перспективних видів економічної діяльності, що найкраще відображають специфіку виробничої та інноваційної орієнтації економіки регіону. Наприклад, для регіону, що традиційно має високий або середній рівень інноваційного потенціалу, точками економічного зростання можуть стати підприємства машинобудування, хімічного та фармацевтичного виробництва тощо.

У деяких регіонах доцільно створювати точки зростання на базі великих туристичних комплексів або регіональних туристичних кластерів.

Послідовне виконання останніх двох етапів дозволить реалізувати базовий пріоритет державної інноваційної політики – розвиток інноваційних виробництв у регіонах, що займають напівпериферійні та периферійні місця у моделі «центр-периферія» країни та розбудову відповідної інноваційної інфраструктури.

Висновок. Таким чином, вибір конкретних інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів країни має на меті створення точок економічного зростання у регіонах України, що не належать до центру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щодо інструментів розкриття "точок зростання" у стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/354>.

2. Овчарук В. В. Впровадження і використання конкурентних переваг регіону / В. В. Овчарук, Т. Є. Удовиченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу

: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Management/2010_691/58.pdf

3. Основы устойчивого развития Харьковской области до 2020 года: монография / [кол. авторов]. – Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2010. – 528 с.

4. Кизим М. О. Вплив асиметрії умов членства України в СОТ на її зовнішню торгівлю з країнами ЄС і Митного Союзу ЄВРАЗЕС / М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, О. В. Козирева, Ш. А. Омаров, І. В. Ярошенко [в кн. «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики»]: Монографія / Під ред. Кизима М. О., Іванова Ю. Б. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. – С. 85-109.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРІВНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Козирева О.В., Самойленко В.В.

Обґрунтовано теоретичні положення з вибору інструментів державної підтримки вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України, які, на відміну від існуючих, базуються на принципах урахування специфіки кожного регіону України, визначення його місця в моделі «центр-периферія»; комплексного поєднання важелів державної підтримки та ринкового регулювання регіонального розвитку; постійного прагнення до налагодження внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків; особливої уваги до проблемних регіонів; орієнтації на створення точок економічного зростання у напівпериферійних регіонах; урахування внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на економічний простір країни.

DIRECTIONS OF PUBLIC SUPPORT TO DETERMINATION SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE

Kozireva O.V., Samoilenko V.V.

The theoretical propositions of the choice of instruments for state support for the equalization of social and economic development of Ukraine's regions are justified, which, unlike existing ones, are based on the principles of taking into account the specifics of each region of Ukraine, determining its place in the "center-periphery" model; an integrated combination of levers of state support and market regulation of regional development; aspiration to establish intra- and inter-regional ties; special attention to problem regions; orientation on creation of points of economic growth in semi-peripheral regions; accounting for internal and external factors affecting the economic space of the country

НАПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ ВЫРАВНИВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Козырева О.В., Самойленко В.В.

Обоснованы теоретические положения выбора инструментов государственной поддержки выравнивания социально-экономического развития регионов Украины, которые, в отличие от существующих, базируются на принципах учета специфики каждого региона Украины, определение его места в модели «центр-периферия»; комплексного сочетания рычагов государственной поддержки и рыночного регулирования регионального развития; стремления к налаживанию внутри- и межрегиональных связей; особого внимания к проблемным регионам; ориентации на создание точек экономического роста в полупериферийных регионах; учета внутренних и внешних факторов, влияющих на экономическое пространство страны.